ΣΠΥΡΟΥ ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

Η ΚΙΘΑΡΑ

ΚΙ ΟΙ ΔΕΞΙΟΤΕΧΝΕΣ ΤΗΣ

Μιὰ πλανεμένη προκατάληψη, δικαιολογημένη κάπως ἀπὸ τὴν ἄγνοια καὶ τὶς διάφορες ἀντιαισθητικὲς ἐκτελέσεις κιθαριστῶν τῆς κακῆς ὥρας, ἔχει δημιουργήσει στὸν περσότερο φιλόμουσο κόσμο τὴν ἐντύπωση, ὅτι ἡ κιθάρα εἶναι ἕνα παρακατιανὸ ὄργανο, ἀνίκανο ν' ἀνταποκριθεῖ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἀνώτερης μουσικῆς τέχνης.

Κι ὅμως φτάνει ν' ἀκούσει κανεὶς τ' ὄργανο αὐτὸ παιγμένο ἀπὸ ἕναν κιθαριστὴ μὲ βαθειὰ μουσικότητα καὶ μ' ἐπίγνωση τῆς ἀξίας καὶ τῶν δυνατοτήτων τοῦ ὀργάνου του, γιὰ νὰ πεισθεῖ ὅτι ἡ κιθάρα εἶναι ἕνα ὄργανο, ποὺ παίρνει ἐπάξια τιμητικὴ θέση δίπλα στὰ πιὸ ὑπολήψιμα ὄργανα ποὺ ἱκανοποιοῦν ἀπόλυτα τὶς αἰσθητικές μας ἀπαιτήσεις, ὅπως τὸ πιάνο, τὸ βιολί, τὸ βιολοντσέλλο κ. λ. Ὅσοι δὲ εἶχαν τὴν τύχη ν' ἀκούσουν τὸ διάσημο Ἰσπανὸ κιθαριστὴ Ἀντρές Σεγκόβια στὰ ρεσιτὰλ πού εἶχε δώσει ἐδῶ στὸ θέατρο Ὀλύμπια τὸ 1931, ἢ σὲ δίσκους φωνογράφου, δὲ θὰ ξαφνιαστοῦν καθόλου ἀκούοντας πὼς ὁ μεγάλος αὐτὸς βιρτουόζος ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τοὺς πιὸ αὐστηροὺς καὶ ἔγκυρους μουσικοκριτικοὺς σὰ μιὰ ἀπὸ τὶς ἐλάχιστες παγκόσμιες σύγχρονες μουσικές φυσιογνωμίες ποὺ ὁλοκληρώνουν τὴν ἔννοια τοῦ τέλειου μουσικοῦ.

Ἡ ἱστορία τῆς κιθάρας εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ παλιὲς κι ἐνδιαφέρουσες, κι ἡ φιλολογία της ἀπὸ τὶς πιὸ ἀξιόλογες, ἡ δὲ συμβολή της στὴν ἐξέλιξη τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς εἶναι ἐξαιρετικὰ σημαντική.

Ἡ ἱστορία της ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τὴν Ἱσπανία, κι ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 16ου αἰώνα, ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἱσπανικὴ μουσικὴ γνώρισε μιὰ ἐξαιρετικὴ ἄνθηση.

Τὴν ἐποχὴ λοιπὸν ἐκείνη τὸ κατ' ἐξοχὴν ἱσπανικὸ ὄργανο ἦταν **βιουέλα ντὰ μάνο**, δηλ. βιόλα τοῦ χεριοῦ, ποὺ παιζόταν μὲ τὸ χτύπημα τῶν δάχτυλων, ἀντίθετα μὲ τὴ **βιουέλα ντ' ἄρκο**, ποὺ παιζόταν μὲ δοξάρι, ὅπως τὸ σημερινὸ βιολί, καὶ τὴ **βιουέλα ντὰ πέννα ἢ ντὰ πλέττρο**, ποὺ παιζόταν μ' ἕνα πλῆκτρο ἀπὸ φτερὸ πουλιοῦ ὅπως τὸ σημερινὸ μαντολίνο.

Ἡ βιουέλα ντὰ μάνο ἦταν μιὰ κιθάρα μεγαλύτερη σὲ διαστάσεις, σὲ ἠχητικότητα καὶ σ' ἔκταση ἀπὸ τὴ σύγχρονή της Λατινικὴ κιθάρα, ὄργανο ἐντελῶς λαϊκὸ καὶ χωρὶς καμιὰ ὑπόληψη τὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

Ἡ βιουέλα ντὰ μάνο ἔμοιαζε πολὺ στὸ σχῆμα μὲ τὴ σημερνὴ κιθάρα, στὸ κούρδισμα ὅμως καὶ στὸν ἀριθμὸ τῶν χορδῶν ἔμοιαζε μὲ τὸ σύγχρονό της λαοῦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανο ὅλων τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ ὡς τὶς ἀρχὲς τοῦ 18ου αἰώνα.

Εἶναι περίεργο τ' ὅτι, ὡς τὶς ἀρχὲς τοῦ 16ου αἰώνα, οἱ λαουτίστες κι' οἱ βιουελίστες δὲν ἤξεραν ἀκόμη νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὴ δυνατότητα πού τοὺς ἔδιναν τὰ ὄργανά τους νὰ παίζουν ταυτόχρονα περσότερες ἀπὸ μιὰ φωνές. Ἔτσι περιορίζονταν στὸ νὰ παίζουν μονόφωνα διάφορα μέρη σ' ἕνα πολυφωνικὸ σύνολο μαζὶ μ' ἄλλα ἀποκλειστικὰ μελωδικὰ ὄργανα, ὅπως ἦσαν οἱ βιόλες καὶ τὰ πνευστά.

Στὸ 16ον ὅμως αἰώνα, ἡ πολυφωνικὴ μουσικὴ ἄρχισε νὰ παίρνει μιὰ καινούργια ἐξέλιξη. Ἡ ὡς τότε ὁριζόντια ἀντιστιχτική της γραφὴ παραχωρεῖ τὴ θέση της στὴν κάθετη ἁρμονία τῶν συγχορδιῶν. Οἱ μουσικοὶ ἀρχίζουν ν' ἀνακαλύπτουν τὶς δυνατότητες τῶν πολυφωνικῶν ὀργάνων τους καὶ νὰ νοιώθουν ὅτι εἶναι περιττὸ τὸ μοίρασμα τῶν διαφόρων ὀργανικῶν μερῶν σὲ πολλοὺς ἐκτελεστές, ἀφοῦ τὸ σύνολο τῶν φωνῶν μποροῦσε πιὰ νὰ ἐκτελεῖται ἀπὸ ἕνα μόνο ὄργανο, ἱκανὸ νὰ παράγει ταυτόχρονα πολλοὺς ἤχους. Ἔτσι οἱ συνθέτες, ποὺ ἔγραφαν ὡς τότε ἀποκλειστικὰ σχεδὸν ἔργα γιὰ φωνητικὰ σύνολα, ἀρχίζουν νὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὰ ὄργανα καὶ νὰ δημιουργοῦν καθαρὰ ὀργανικές συνθέσεις, δίνοντας ἀφορμὴ νὰ γεννηθεῖ μιὰ πραγματικὴ ὀργανικὴ δεξιοτεχνία.

Ὁ πρῶτος ποὺ παρουσίασε τέτοιες ἀξιόλογες ὀργανικὲς συνθέσεις ἦταν ὁ ξακουστὸς Ἱσπανὸς βιουελίστας Ντὸν Λουῖς Μιλὰν, μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες μουσικὲς φυσιογνωμίες τῆς ἐποχῆς του.

Γιὰ τὸ Ντὸν Λουῖς Μιλὰν δὲν ξέρουμε παρὰ μόνο πὼς ἦταν ἐξαίρετος βιουελίστας καὶ συνθέτης, ποιητὴς καὶ διευθυντὴς τῶν διασκεδάσεων τῆς Αὐλῆς τῆς Βαλένθιας, καὶ ὅτι πέθανε μετὰ τὸ 1561.

Ἄλλοι ὀνομαστοὶ βιουελίστες ἦσαν ὁ Μιγκουέλ ντὲ Φουενλάνα, ὁ Ἀλφόνσο Μουδάρα, ὁ Ἀντόνιο ντὲ Καμπεθὸν, ὁ Χουὰν Βάσκεθ, κι' ὁ Ντιέγκο Πισάδορ. Ὅλοι αὐτοὶ ἦσαν σύγχρονοι, γιατὶ ἡ χρυσῆ ἐποχὴ τῆς βιουέλας δὲν κράτησε παρὰ μισὸ σχεδὸν αἰώνα.

Τὴ σημασία τοῦ ἔργου τῶν βιουελιστῶν τὴ βλέπουμε στὰ λίγα αὐτὰ λόγια τοῦ σοφοῦ Ἱσπανοῦ μουσικολόγου Πεντρέλ:

«Ὁ μουσικογράφος, λέει, βρίσκει στὰ βιβλία τῶν βιουελιστῶν τὶς ἀρχικὲς φόρμες τῆς συνοδεμένης μελωδίας κι' ὅλες ἢ σχεδὸν ὅλες τὶς φόρμες τῆς νεώτερης συμφωνικῆς ὀρχήστρας».

Μετὰ τὸ 1578, ἡ βιουέλα παραχωρεῖ τὴ θέση της στὴ σύγχρονή της λατινικὴ κιθάρα, ὅμοια στὸ σχῆμα μὲ τὴ βιουέλα ἀλλὰ μικρότερη στό μέγεθος καὶ μὲ τέσσαρες διπλὲς χορδὲς, ἐνῶ ἡ βιουέλα εἶχε πέντε διπλὲς καὶ μιὰ ἁπλὴ, τὴν ψηλότερη. Καθὼς εἴπαμε καὶ παραπάνω ἡ λατινικὴ κιθάρα ἦταν ἀποκλειστικὰ λαϊκὸ ὄργανο, κι' ὁ ρόλος της περιοριζόταν στὸ νὰ συνοδεύει, κατὰ τρόπο ἐντελῶς στοιχειώδη, τὰ λαϊκὰ τραγούδια. Νὰ ὅμως ποὺ, στὰ τέλη τοῦ 16ου αἰώνα, περνᾶ στὰ χέρια τῶν μεγάλων Ἱσπανῶν δασκάλων τῆς βιουέλας Μουδάρα καὶ Φουενλάνα, οἱ ὁποῖοι τῆς προσθέτουν μιὰ πέμπτη χορδὴ ἁπλὴ, τὴν κουρδίζουν σχεδὸν σὰν τὴ σημερινὴ κιθάρα, γράφουν κομμάτια εἰδικὰ γι' αὐτὴ κι' ἔτσι μεταμορφωμένη τὴν παρουσιάζουν μὲ τ' ὁριστικό της ὄνομα: **Ἱσπανικὴ κιθάρα.**

Ὁ 17ος αἰώνας χαρίζει στ' ὄργανο αὐτὸ ἕναν ἐξαιρετικὸ βιρτουόζο καὶ συνθέτη, τὸν Ἱσπανὸ κιθαριστὴ

Φρανθίσκο Κορμπέρα ἢ Κορμπέττα, ποὺ ἔζησε ἀπὸ τὸ 1616 ὡς τὸ 1681. Ἦταν πρῶτα κιθαριστὴς τῆς Ἱσπανικῆς Αὐλῆς κι ἀργότερα τοῦ βασιλιᾶ τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ 14ου καὶ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἀγγλίας Κάρολου τοῦ 2ου. Εἶναι ὁ πρόδρομος τῆς κατοπινῆς πλούσιας κιθαριστικῆς πολυφωνικῆς τέχνης. Τὸ ὕφος του εἶναι ἐξαιρετικὰ προσωπικὸ καὶ ρωμαλέο, κι ἡ μουσική του μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μ' αὐτὴ τῶν πιὸ σημαντικῶν σύγχρονών του συνθετῶν Λούλλι καὶ ἄλλων. Ὁ Κορμπέττα πέθανε στὸ Παρίσι τὸ 1681, ἀφίνοντας ἕνα σημαντικὸ ἔργο κι ἕναν ἀντάξιο μαθητὴ καὶ διάδοχό του στὴν Αὐλὴ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ 14ου, τὸν περίφημο Γάλλο κιθαριστὴ Ρομπὲρ ντὲ Βιζέ.

Ὁ 18ος αἰώνας μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ἦταν κατὰ τὸ μεγαλύτερό του μέρος ὁ αἰώνας τῆς παρακμῆς τῆς κιθάρας. Οἱ διάφοροι συνθέτες, ἀκόμα κι οἱ πιὸ ἀξιόλογοι ὅπως ὁ Μποκερίνι, ὁ Χοῦμμελ, ὁ Πλέγελ κ. ἄ., τὴ μεταχειρίζονται ἀδέξια, σὰν ὄργανο βοηθητικό, σὲ ὀργανικὰ συγκροτήματα. Κι αὐτὸ ὀφείλεται στ' ὅτι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν ὑπάρχει κανένας μεγάλος κιθαριστὴς ἱκανὸς νὰ τοὺς φανερώσει τὴν πραγματικὴ τεχνικὴ καὶ τὸ σπάνιο ἐκφραστικὸ πλοῦτο τοῦ παρεξηγημένου αὐτοῦ ὀργάνου. Ἔτσι οἱ συνθέτες, ἂν καὶ φανερὰ γοητευμένοι ἀπὸ τὸν ὡραῖο ἦχο τῆς κιθάρας, τὴ μεταχειρίζονται σὰν ἕνα ὄργανο φτωχὸ σὲ τεχνικὰ μέσα καὶ γράφουν μᾶλλον ἐμπειρικὰ κι ἀδέξια γι αὐτὴ ὡς ποὺ τελικὰ τὴν ἐγκαταλείπουν ὁλότελα.

Στὸ τέλος ὅμως τοῦ αἰώνα αὐτοῦ φανερώνεται ἡ πιὸ ἀξιόλογη φυσιογνωμία τῆς ἀναγέννησης τῆς κιθάρας, ὁ Ἱσπανὸς ντὸν Μιγκουὲλ ντὲ Γκάρθια, πιὸ γνωστὸς μὲ τὸ καλογερικό του ὄνομα Πάδρε Μπαζίλιο, ὀργανιστής, κιθαριστής, συνθέτης, καὶ δάσκαλος τῶν διάσημων κιθαριστῶν Μορέτι καὶ Ἀγκουάδο, οἱ ὁποῖοι, μαζὶ μὲ τὸ Σόρ, ἐπιτάχυναν τὴν κιθαριστικὴ ἀναγέννηση τοῦ 18ου αἰώνα.

Ἡ ἐποχὴ αὐτῆς τῆς ἀναγέννησης ἀναδείχνει κι ἀπὸ μιὰ διαλεχτὴ πλειάδα ἀπὸ κιθαριστὲς σὲ κάθε σχεδὸν Εὐρωπαϊκὴ χώρα. Οἱ πιὸ ξακουστοὶ ἀπ' τοὺς Εὐρωπαίους αὐτοὺς κιθαριστὲς ἐγκαταστάθηκαν στὸ Παρίσι, κι ἔκαμαν τὴν πνευματικὴ αὐτὴ πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης τὸ πιὸ σημαντικὸ κιθαριστικὸ κέντρο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ὁ μεγαλύτερος ἀπ' ὅλους τους, ἦταν ὁ Ἰταλὸς **Μάουρο Τζουλιάνι,** ἐξαιρετικὸς βιρτουόζος, συνθέτης καὶ παιδαγωγὸς τῆς κιθάρας. Ἦταν ὁ μόνος ποὺ τράβηξε τὴν προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μεγάλων συνθετῶν τῆς ἐποχῆς του — οἱ ὁποῖοι ὡς τότε ἀγνοοῦσαν τὴ σημασία ποὺ μποροῦσε νὰ πάρει ἡ κιθάρα στὰ χέρια ἑνὸς ἀληθινοῦ μουσικοῦ — κι ἐκέρδισε τὴν ἐκτίμηση τοῦ Χάϋντν, τοῦ Μπετόβεν καὶ τοῦ Σπόρ. Ταξίδεψε σ' ὅλη τὴν Ἰταλία, στὴν Ὁλλανδία καὶ στὴ Ρωσσία. Παντοῦ ἡ ὑποδοχὴ ποὺ τοῦ καναν ἦταν ἐξαιρετικὰ ἐνθουσιώδης. Στὴ Ρωσσία ὅμως κυριολεκτικὰ ἀποθεώθηκε, γι αὐτὸ κι ἔμεινε ἐκεῖ κάμποσον καιρό.

Στὴν Ἱσπανία ὁ Πάδρε Μπαζίλιο, ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω, διάδοσε μὲ τὴ διδαχή του τὴν πιὸ καλαίσθητη σπουδὴ τῆς κιθάρας. Τὰ πολυάρριθμα χειρόγραφα τῶν μεθόδων του χάθηκαν δυστυχῶς. Οἱ ξακουστοὶ ὅμως μαθητές του συμπλήρωσαν τὸ ἔργο τοῦ δασκάλου, καθορίζοντας καὶ ταξινομώντας τὶς ἀρχὲς μιᾶς καινούργιας σχολῆς τῆς κιθάρας.

Ἀπ' αὐτοὺς οἱ πιὸ σημαντικοὶ εἶναι ὁ **Φεδερίκο Μορέττι,** ὁ πρῶτος ποὺ μὲ τὸ ἀξιόλογο διδαχτικὸ ἔργο του συντέλεσε στὴν τεράστια διάδοση τῆς κιθάρας κι ὁ **Ντιονύζιο Ἀγκουάδο,** ὁ ὁποῖος, μαζὶ μὲ τὸ **Φερνάντο Σόρ,** ἀποτελοῦν τὴ φημισμένη κιθαριστικὴ δυάδα ποὺ κυριαρχεῖ ἐπιβλητικὰ σ' ὅλο τὸ 19ον αἰώνα.

Ἦταν κι οἱ δυό τους σύγχρονοι· γεννήθηκαν μ' ἕξη χρόνια διαφορὰ (ὁ **Σὸρ** τὸ 1778 κι ὁ **Ἀγκουάδο** τὸ 1784) καὶ πέθαναν τὴν ἴδια χρονιά, τὸ 1839.

Οἱ χαραχτῆρες τους ἦταν τέλεια διαφορετικοί: Ἡ ἰδιοσυγκρασία τοῦ **Σὸρ** ἦταν φλογερή, ὁρμητική, πληθωρική· ἀντίθετα ὁ **Ἀγκουάδο** ἦταν ἤρεμος, συγκρατημένος, ταπεινός. Αὐτὴ ἡ διαφορὰ τῶν χαραχτήρων τους ἀντανακλοῦσε καθὼς ἦταν φυσικὸ καὶ στὸ ἔργο τους. Τὸ παίξιμο τοῦ **Ἀγκουάδο** ἦταν λαμπρό, ὁ **Σόρ** ὅμως τὸν ξεπερνοῦσε σὲ βάθος καὶ σὲ συγκίνηση. Ὁ **Ἀγκουάδο** ζητοῦσε νὰ πετύχει τὸ φωτεινὸ κι ἔντονο ἦχο χτυπῶντας τὶς χορδὲς τῆς κιθάρας του μὲ τὰ νύχια. Ἀπεναντίας ὁ Σὸρ ζητοῦσε τὸν καθαρό, στρογκυλὸ καὶ βελουδένιο ἦχο, ποὺ τὸν πετύχαινε μὲ τὴν ὄμεση ἐπαφὴ τῆς σάρκας τοῦ ἄκρου τῶν δάχτυλών του μὲ τὶς χορδές.

Τὸ συνθετικὸ ἔργο τοῦ **Σόρ** θεωρεῖται ἀνώτερο ἀπὸ τοῦ **Ἀγκουάδο,** τόσο σὲ μουσικὴ ἀξία ὅσο καὶ σὲ καλλιτεχνικὴ πνοή. Ἀντίθετα τὸ διδαχτικὸ ἔργο τοῦ **Ἀγκουάδο** εἶναι γενικὰ ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο παρόμοιο, προγενέστερο ἢ σύγχρονό του.

Κι' ἡ ἐπίδρασή του στὴ διαπαιδαγώγηση τῶν μεταγενεστέρων του κιθαριστῶν ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερα καὶ θὰ ἐξακολουθεῖ γιὰ πολλὲς γενιὲς ἀκόμη.

Τὸ μουσικὸ ἔργο τοῦ Σὸρ εἶναι τὸ πιὸ προσωπικὸ ποὺ συναντοῦμε σ' ὅλη τὴ φιλολογία τῆς κιθάρας καὶ σημειώνει τὸ ἀπόγειο τῆς κλασικῆς ἐποχῆς τοῦ ὀργάνου αὐτοῦ. Εἶναι δημιουργημένο μέσα στὸ πνεῦμα τῆς πολυφωνικῆς ἀνεξαρτησίας, ποὺ χαραχτηρίζει τὸ κουαρτέτο καὶ κατ' ἐπέκταση καὶ τὴν ὀρχήστρα, τῆς ὁποίας τὰ ἐφφὲ συμπυκνώνει σὲ μικρογραφία, ταιριάζοντάς τα στὶς δυνατότητες τῆς κιθάρας.

Τὶς συνθέσεις τοῦ **Σὸρ** τὶς διακρίνει ἡ διαλεχτὴ κι' ἐξαιρετικὰ σαφὴς μουσικὴ ἰδέα τοῦ δημιουργοῦ τους ἡ ἀνώτερη αἴσθηση τῆς μουσικῆς κι' ἡ τελειότητα τοῦ ὕφους. Ὁ Σόρ ἀντλεῖ τὴ δημιουργική του δύναμη ἀπὸ τὶς πιὸ λαγαρὲς πηγὲς τῆς μουσικῆς.

Ἡ πλούσια ἔμπνευσή του συχνὰ καταπιάνεται μὲ τὸ εἶδος τῆς **βαριασιὸν.** Θέματα τοῦ **Κορέλλι,** τοῦ **Μότσαρτ,** τοῦ **Παϊζιέλλο** καὶ μοτίβα τῆς δικῆς του ἔμπνευσης γίνονται ἀφορμὴ νὰ ἐπιδειχθεῖ τὸ δημιουργικό του δαιμόνιο, οἱ ἀτέλειωτες δυνατότητες τοῦ ὀργάνου του καὶ τὸ ἄκρον ἄωτο τῆς δεξιοτεχνίας τοῦ βιρτουόζου κιθαριστή.

Οἱ ἐκτελέσεις τοῦ Σὸρ στάθηκαν πραγματικὴ ἀποκάλυψη καὶ συντέλεσαν ἐξαιρετικὰ στὸ δυνάμωμα τοῦ γοήτρου τοῦ ὀργάνου αὐτοῦ.

Ὁ **Σόρ** κυρίως θεωρεῖται ὡς ἡ πιὸ δεσπόζουσα φυσιογνωμία στὴν ἱστορία τῆς κιθάρας. Ὕστερα ἀπ' αὐτὸν καὶ τὸν **Ἀγκουάδο,** ὁ πιὸ ἀξιόλογος κιθαριστὴς τοῦ 19ου αἰῶνα εἶναι ὁ **Ναπολεὸν Κόστ** ὁ μεγαλύτερος ἀπ' ὅλους τοὺς Γάλλους κιθαριστὲς κάθε ἐποχῆς. Ἔζησε ἀπὸ τὸ 1806 ὡς τὸ 1883. Πρωτοεμφανίστηκε σὰ βιρτουόζος ὁ' ἡλικία δεκαοκτὼ μόλις χρόνων. Τὸ 1856 σ' ἕνα μεγάλο διαγωνισμὸ κιθαριστῶν, ποὺ διοργάνωσε στὶς Βρυξέλλες ὁ Ρῶσσος εὐγενὴς Μ. Μακάρωφ, ὁ **Κόστ** ἦρθε πρῶτος ἀπὸ τοὺς 24 διαλεχτοὺς κιθαριστὲς ὅλης τῆς Εὐρώπης, ποὺ ἔλαβαν μέρος σ' αὐτὸν τὸ διαγωνισμό. Λίγα χρόνια ὅμως ἀργότερα, ἐνῶ πήγαινε σὲ κάποιο κοντσέρτο, ἔπεσε ἀπὸ μιὰ σκάλα κι' ἔσπασε τὸ δεξί του χέρι. Ἀπὸ τότε τὸ χέρι του αὐτὸ ἔχασε τὴν

ἐλαστικότητά του κι' ὁ μεγάλος αὐτὸς καλλιτέχνης δὲ μπόρεσε πιὰ νὰ ξαναπαίξει μπροστὰ στὸ κοινό. Ὁ **Κόστ** δημοσίευψε 70 ἀξιόλογες συνθέσεις του γιὰ κιθάρα.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ **Κόστ** καὶ τοῦ **Γιούλιαν Ἄρκας**, σύγχρονού του ἀξιόλογου Ἰσπανοῦ κιθαριστῆ, ἡ κιθάρα πέφτει σὲ μιὰ καινούργια ἀναπάντεχτη παρακμή, ὕστερ' ἀπὸ τὴν τόσο δοξασμένη ζωὴ ποὺ τῆς χάρισαν ὅλοι αὐτοὶ οἱ μεγάλοι συνθέτες καὶ βιρτουόζοι ποὺ ἀναφέραμε.

Παραγνωρισμένο ξανὰ τὸ ὡραῖο αὐτὸ ὄργανο, ἔφτασε νὰ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς μουσικούς, σὰν ἀνίκανο ν' ἀνταποκριθεῖ στὶς ἀνώτερες ἀπαιτήσεις τῆς μουσικῆς τέχνης. Ἡ προτίμηση τοῦ κοινοῦ στρεφόταν πρὸς τοὺς βιρτουόζους ἀκροβάτες, καθὼς καὶ στὶς μεγάλων διαστάσεων μουσικὲς φόρμες. Ὁ Βαγκνερισμὸς βριάμβευε. Κι ἡ κακὴ ἐντύπωση ποὺ διουργοῦσαν οἱ λαϊκοὶ κιθαριστές, συντέλεσε στὸ νὰ γεννηθεῖ ἕνα αἴσθημα περιφρόνησης στὸ μουσικὸ κοινὸ γιὰ τὴν κιθάρα καὶ γιὰ τοὺς ἐκτελεστές της.

Μέσα λοιπὸν σ' αὐτὴ τὴν τόσο ἐχθρικὴ ἀτμόσφαιρα γιὰ τὴν κιθάρα, ξεσηκώθηκε ἕνας ἐξαιρετικὸς μουσικὸς καὶ μεγάλος ἰδεολόγος κι ἔβαλε μοναδικὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς του ν'ἀποκαταστήσει στὴν τιμητικὴ θέση ποὺ τοῦ ἀνήκει τὸ ἀδικημένο αὐτὸ ὄργανο.

Ὁ ἰδεολόγος αὐτὸς πού χε τὸν ἡρωϊσμὸ ν' ἀναλάβει ἕνα τόσο σκληρὸν ἀγώνα εἶναι ὁ Ἰσπανὸς κιθαριστὴς **Φρανθίσκο Ταρέγκα.**

Γεννήθηκε σὲ μιὰ ἐπαρχία τῆς Βαλένθιας τὸ 1854. Τὰ πρῶτα του μαθήματα στὴν κιθάρα τὰ πῆρε ἀπὸ ἕναν'Ισπανὸ λαϊκὸ κιθαριστή.Οἱ γονεῖς του, θεόφτωχοι, δὲν εἶχαν τὰ μέσα νὰ τὸν σπουδάσουν καὶ μόνο χάρη στὴ βοήθεια ἑνὸς πλούσιου προστάτη του, τοῦ **Ντὸν Ἀντόνιο Κονέσα,** μπόρεσε νὰ τελειώσει τὶς σπουδές του στὸ Ἐθνικὸ Ὠδεῖο τῆς Μαδρίτης ὅπου καὶ πῆρε τὸ πρῶτο βραβεῖο στὸ πιάνο καὶ στ' ἀνώτερα θεωρητικά. Μόλις ἀποφοίτησε ἀπὸ τὸ Ὠδεῖο αὐτό, ἔδωσε ἕνα ρεσιτὰλ κιθάρας στὴν Ἀλάμπρα. Ἡ τεράστια ἐπιτυχία του σ' αὐτὸ τὸ ρεσιτὰλ ἀποφάσισε ὁριστικὰ πιὰ γιὰ τὴ σιαδιοδρομία τοῦ μεγάλου αὐτοῦ καλλιτέχνη.

Ταξίδεψε σ' ὅλες τὶς πόλεις τῆς Ἰσπανίας καὶ στὰ μεγαλύτερα κέντρα τῆς Εὐρώπης ὅπου κυριολεκτικὰ ἀποθεώθηκε.

Μὰ ἡ ζωὴ τοῦ **Ταρέγκα,** ἦταν ζωὴ ἑνὸς ἀγνοῦ ἰδεολόγου καὶ πνευματικοῦ ἀνθρώπου φλογισμένου ἀπὸ πάθος γιὰ τὴν τέχνη του κι ἀπαλλαγμένου ἀπὸ κάθε φιλοδοξία ξένη πρὸς τὴν ἀναζήτηση τοῦ ἰδανικοῦ του. Περιφρόνησε πλούτη, τιμὲς καὶ δόξα γιὰ ν' ἀφοσιωθεῖ ὁλοκληρωτικὰ στὸ μοναδικὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς του : τὴν ἐξύψωση κι ἀποκατάσταση τῆς κιθάρας.

Ἔτσι, ἀφιερώνοντας ἀποκλειστικὰ τὴ δημιουργική του δράση στὴ λατρεία τοῦ ὀργάνου αὐτοῦ, κατάφερε νὰ περικλείσει στὸ ἔργο του τὴν πεμπτουσία τοῦ καθαρὰ ὀργανικοῦ πνεύματος. Ἀπὸ τὰ πρῶτα στοιχεῖα ὡς τὶς πιὸ ἀσύλληπτες λεπτομέρειες τῆς σπουδῆς τῆς κιθάρας τὸ κάθε τι μελετήθηκε, λύθηκε καὶ ταξινομήθηκε ἀπὸ τὸν **Ταρέγκα.** Κι ὅλη αὐτὴ τὴν τεράστια δουλιά του τὴν πλήρωνε συχνὰ μὲ ἀνάλογα τεράστιες θυσίες.

Ὁ μεγάλος αὐτὸς μουσικὸς στάθηκε ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀποκλειστικὸς συνθέτης τῆς κιθάρας, ἡ ὁποία χρωστᾶ τὴ σημερινὴ ζωὴ κι ἄνθησή της σ' αὐτὸν καὶ μόνο.

Ὁ **Ταρέγκα** πέτυχε νὰ συμπυκνώσει πάνω στὶς ἕξη χορδὲς τοῦ εὐγενικοῦ αὐτοῦ ὀργάνου τὸν πιὸ ἁγνὸ ρομαντισμὸ τοῦ 19ου αἰώνα. Μελέτησε κι ἔνοιωσε βαθιὰ τὸ **Μπάχ,** τοὺς κλασικοὺς καὶ τοὺς ρομαντικοὺς τῶν ὁποίων πολλὰ ἔργα μετάγραψε γιὰ κιθάρα, μὲ κύριο σκοπό του ν' ἀντλήσει ἀπὸ τὶς ἀριστουργηματικὲς αὐτὲς μεταγραφές του ἕνα μέσο ἐξύψωσης κι ἐπιβολῆς τοῦ ὀργάνου του στὴν ἐκτίμηση τοῦ μουσικοῦ κόσμου.

Μὰ ἡ ὑπεράνθρωπη κι ἀδιάκοπα ἐντατικὴ δουλιὰ τοῦ **Ταρέγκα** γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ τόσο εὐγενικοῦ ἰδανικοῦ του, κλόνισε τὴν ὑγεία του κι ἔδωσε πρόωρο τέλος στὴ ζωή του, στέλνοντάς τον στὸν τάφο τὸ 1909, σ' ἡλικία 55 χρόνων, πρὶν ν' ἀξιωθεῖ νὰ χαρεῖ τὴ δικαίωση τῶν κόπων του στὴν τόσο ἐπιθυμητὴ ὁλοκλήρωση τοῦ ἔργου του.

Μὲ τὸν **Ταρέγκα** χάθηκε κι ὁ μεγαλύτερος Μύστης τῆς κιθάρας ὅλων τῶν ἐποχῶν. Ὅμως ἡ διδασκαλία του καρποφόρησε πλούσια στὶς πρῶτες πενταετίες τοῦ αἰώνα μας.

Τρεῖς μεγάλοι κιθαριστὲς λαμπρύνουν σήμερα ὄχι μόνο τὴν τέχνη τῆς κιθάρας ἀλλὰ γενικὰ τὴ μουσικὴ τέχνη. Εἶναι κι οἱ τρεῖς Ἰσπανοί : Ὁ μαθητὴς τοῦ **Ταρέγκα, Μιγκουὲλ Λιόμπετ** ποὺ πέθανε δῶ καὶ λίγα χρόνια, ὁ **Ἀντρέας Σεγκόβια** κι ὁ **Ἐμίλιο Πουχὸλ,** ἐπίσης μαθητὴς τοῦ **Ταρέγκα.** Ὁ **Λιόμπετ** καλλιτέχνης παγκόσμιας φήμης, ἦταν ὁ πιὸ πλούσια προικισμένος κιθαριστὴς τῆς ἐποχῆς του. Πρῶτος αὐτὸς ἀποκάλυψε τοὺς μοντέρνους προσανατολισμοὺς τῆς κιθάρας. Εἶναι ὁ πρῶτος, ἀνάμεσα στοὺς μοντέρνους δασκάλους, ποὺ ἐπέβαλε τ' ὄργανο αὐτὸ στὸ θαυμασμὸ καὶ τῶν πιὸ ἐπιφυλακτικῶν ἀκροατῶν κι ἔγινε ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθεῖ εἰδικὴ τάξη διδασκαλίας τῆς κιθάρας στὸ Παρίσι, στὴν τόσο δυσκολοπρόσιτη **«Σκόλα Καντόρουμ»** τοῦ **Βενσὰν ντ' Ἐντύ.** Συνδεόταν μὲ στενὴ φιλία μὲ τοὺς μεγάλους συνθέτες **Ἄλμπενιθ, Ντεμπυσσύ, Ραβέλ.** Ὁ σύνδεσμός του μ' αὐτοὺς τοὺς νεωτεριστὲς ἐξασκεῖ τὴν πιὸ ἀποφασιστική, κι εὐεργετικὴ μαζὶ ἐπίδραση, στὸ **Λιόμπετ,** ὁ ὁποῖος φέρνει σ' ἐξαιρετικὸ σημεῖο τελειότητας τὴν τεχνικὴ τοῦ ὀργάνου του, προικίζοντάς το μὲ νέα ἠχητικὰ χρώματα καὶ πολυφωνικοὺς συνδυασμούς. Γοητευμένος ἀπὸ τὶς καινούριες αὐτὲς δυνατότητες τῆς κιθάρας ὁ Ἰσπανὸς συνθέτης **Μανουὲλ ντὲ Φάλια,** ἔγραψε γιὰ τ' ὄργανο αὐτὸ ἕνα ἀριστούργημα : **Hommage à Debussy** (ἀφιέρωση στὸ Ντεμπυσύ). Τὸ ἔργο αὐτὸ τὸ ἐκτέλεσε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν αἴθουσα συναυλιῶν τοῦ **Conservatoir de Paris** τὸ 1922 ἕνας ἄλλος ἐξαίρετος κιθαριστής, συνθέτης, μουσικοκριτικὸς καὶ μουσικολόγος μεγάλου κύρους, ὁ ἐπίσης Ἰσπανὸς Ἐμίλιο Πουχὸλ ἐγκατεστημένος ἀπὸ χρόνια στὸ Παρίσι.

Σήμερα ὁ μεγάλος βιρτουόζος κιθαριστής, ὁ ἀπαράμιλλος ἑρμηνευτὴς τῆς μουσικῆς γιὰ κιθάρα κάθε ἐποχῆς καὶ στύλ, εἶναι ὁ παγκόσμιας φήμης Ἰσπανὸς καλλιτέχνης **Ἀντρέας Σεγκόβια,** ποὺ ὅπως εἴπαμε πιὸ πάνω ἀναγνωρίζεται σήμερα ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο ὄχι μόνο σὰν ὁ μεγαλύτερος κιθαριστὴς μὰ καὶ σὰ μιὰ ἀπὸ τὶς ἐλάχιστες μουσικὲς φυσιογνωμίες ποὺ ὁλοκληρώνουν τὴν ἔννοια τοῦ τέλειου μουσικοῦ. Εἶναι ὁ πρῶτος κιθαριστὴς ποὺ ἡ ἀπρόσιτη Ὄπερα τοῦ Παρισιοῦ τοῦ παραχώρησε τὴν αἴθουσα της τὸ 1931 γιὰ νὰ δώσει τὸ ρεσιτὰλ του στὸ ὁποῖο εἶχα τὴν εὐτυχία νὰ τὸν πρωτακούσω. Εἶναι ὁ πρῶτος κιθαριστὴς ποὺ μπόρεσε νὰ πραγματοποιήσει τὸ ἀπίστευτο κατόρθωμα νὰ γεμίσει μὲ τὸν ἀφάνταστα ρωμαλέο καὶ πλούσιο ἦχο ποὺ μόνος αὐτὸς ξέρει νὰ δίνει στ' ὄργανό του, τὴν

τεράστια αἴθουσα συναυλιῶν τοῦ Παρισιοῦ, τὴν **Αἴθουσα Πλεγιέλ.**

Δίνει διαρκῶς ρεσιτὰλ σ' ὅλα τὰ μεγαλύτερα μουσικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς 'Αμερικῆς. 'Η κάθε του ἐμφάνιση εἶναι καὶ μιὰ ἀποθέωσή του ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ.

Φημισμένοι συνθέτες ὅπως ὁ **Μανουὲλ Πόνθε,** ὁ **Τουρίνα,** ὁ **Τορόμπα** κ. ἄ. γράφουν ἔργα εἰδικὰ γιὰ τὴν κιθάρα, τὰ ὁποῖα καὶ τοῦ ἀφιερώνουν. 'Ο μεγάλος Γάλλος μουσουργὸς **'Αλμπὲρ Ρουσὲλ,** συνθέτει ἕνα ἠχητικὸ πορτραῖτο τοῦ καλλιτέχνη αὐτοῦ τὸ ὁποῖο τιτλοφορεῖ μὲ τ' ὄνομά του, **Σεγκόβια,** καὶ τοῦ τὸ ἀφιερώνει. 'Ο Σεγκόβια ἔχει πετύχει τὴν ἀπόλυτη τελειότητα στὴν τέχνη του, σὲ βαθμὸ ποὺ μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ὄχι μόνο σὰν ἀνυπέρβλητος ἀλλ' ἀκόμη καὶ σὰν ἄφταστος μουσικὸς καὶ βιρτουόζος. Καὶ μποροῦμε νὰ ποῦμε ἀδίσταχτα ὅτι εἶναι ὁ μεγαλύτερος κιθαριστὴς κάθε ἐποχῆς.

Συνθετικὸ ἔργο δὲν ἔχει· οἱ μεταγραφές του ὅμως εἶναι πραγματικὲς δημιουργίες.

Στὴν 'Ελλάδα ἡ κιθάρα δὲν ἔχει ἱστορικὴ παράδοση, ἔχει ὅμως τὴ λατρεία της μὲ τοὺς φανατικοὺς λειτουργοὺς καὶ πιστούς της.

'Ο πιὸ παλιὸς Ἕλληνας κιθαριστής, ποὺ ἡ φήμη του ξεπέρασε τὰ ὅρια τῆς πατρίδας μας, εἶναι ὁ Κερκυραῖος συνθέτης **Σπῦρος Ξύνδας,** (1814-1896).

'Η Κεφαλονιὰ ἔχει νὰ ἐπιδείξει ἐπίσης ἕναν ἐξαίρετο κιθαριστὴ καὶ μετριόφρονα καλλιτέχνη τὸ **Δημήτρη Ἄβλιχο,** ποὺ πέθανε τὸ 1939, τοῦ ὁποίου οἱ ἀρτιότατες ἐκτελέσεις στὴν κιθάρα δὲν ξεπέρασαν ποτὲ τὰ ὅρια τοῦ σαλονιοῦ του καὶ τὸ στενὸ κύκλο τῶν διαλεχτῶν φίλων του.

Στὴν 'Αθήνα ἡ μόνη γνωστὴ σχολὴ κιθάρας ἦταν τῆς 'Αθηναϊκῆς Μανδολινάτας, μὲ εἰδικοὺς καθηγητές, τὸν ἱδρυτή της **Νικόλαο Λάβδα** καὶ τὸν ἀδελφό του **Κώστα Λάβδα.** 'Απ' αὐτὴ τὴ Σχολὴ βγῆκε ὁ δεξιοτέχνης κιθαριστὴς **Χαράλαμπος 'Εκμεκτσόγλου,** καλλιτέχνης προικισμένος μὲ πλούσιο καὶ πηγαῖο ταλέντο καὶ μ' ἀξιόλογα μουσικὰ χαρίσματα.

Νὰ ὅμως κι ἕνας ἀφανὴς μὰ ἐξαίρετος παιδαγωγὸς καὶ δεξιοτέχνης κιθαριστὴς ὁ **Νικόλαος Πατρόνας,** ποὺ σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ τιμὴ ὅτι πρῶτος ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνες κιθαριστὲς μελέτησε βαθειὰ τὸ ἔργο τοῦ **Ταρέγκα** κι ἐφάρμοσε στὴ διδασκαλία του τὴ μέθοδο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ καλλιτέχνη, ὥστε νὰ θεωρεῖται δίκαια στὸν τόπο μας σὰν ἀπόστολος τῆς μεγάλης ἱσπανικῆς κιθαριστικῆς παράδοσης. 'Ο **Νικόλαος Πατρόνας** εὐτύχησε νὰ ἰδεῖ τὴν πλουσιότατη καρποφορία τῆς διδασκαλίας του στὸ μαθητή του **Γεράσιμο Μηλιαρέση,** δεξιοτέχνη κιθαριστὴ μὲ ρωμαλαία μουσικὴ ἰδιοσυγκρασία, καὶ μὲ βαθειὰ πίστη κι ἀφοσίωση στ' ὄργανό του. Τὰ χαρίσματά του αὐτὰ τὰ ἐξετίμησε ἀνεπιφύλακτα ὁ μεγάλος 'Ισπανὸς κιθαριστὴς **'Αντρέας Σεγκόβια,** ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὁ Μηλιαρέσης εἶχε τὴν ἐξαιρετικὴ τύχη νὰ πάρει μαθήματα τελειοποιήσεως στὴ δεξιοτεχνία, κατὰ τὴ φετεινὴ δίμηνο παραμονή του στὴ **Σιένα** τῆς 'Ιταλίας, ὅπου, ὁ **Σεγκόβια,** δίδαξε, στὴν περίφημη **«'Ακαντέμια Κιτζιάνα»** τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς πόλης.

Μετὰ τὸ κλείσιμο τῆς «'Αθηναϊκῆς Μανδολινάτας» (1939), κανένα μουσικὸ ἵδρυμα τῶν 'Αθηνῶν δὲν πρόσφερε στέγη στὴν τάξη τῆς κιθάρας, μέχρις ὅτου τὸ **'Ελληνικὸ 'Ωδεῖο** ἄνοιξε φιλόξενη τὴ θύρα του στὸ ἄστεγο αὐτὸ εὐγενικὸ ὄργανο, ἱδρύοντας τάξη κιθάρας, μὲ καθηγητὲς τοὺς δυὸ διαλεχτοὺς δεξιοτέχνες ποὺ προαναφέραμε — τὸ **Γεράσιμο Μηλιαρέση** καὶ τὸ **Χαράλαμπο 'Εκμεκτσόγλου** — ποὺ θ' ἀποβεῖ τὸ φυτώριο μιᾶς μελλοντικῆς γεννιᾶς κιθαριστῶν κι ἡ ἀπαρχὴ μιᾶς ἐπισημοποιημένης κιθαριστικῆς Σχολῆς στὴν 'Ελλάδα.